
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346

А.М. Апаров

кандидат юридичних наук, доцент

Ж.С. Малько

Київська державна академія водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА"

Стаття присвячена теоретичному та правовому аналізу наукових підходів і законодавства України щодо визначення змісту поняття "суб'єкт господарського права".

Ключові слова: суб'єкт господарського права, учасник господарських відносин, суб'єкт господарської діяльності, суб'єкт господарювання, споживачі.

Питання визначення змісту поняття "суб'єкт господарського права" є достатньо вагомим у науці господарського права, а відсутність єдиного підходу до його правильного розуміння створює проблеми в теоретичному сприйнятті та практичному застосуванні цього поняття, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження. Цій проблематиці в різний час присвятили свої праці такі науковці, як: І.В. Булгакова, О.М. Вінник, В.К. Мамутов, В.А. Січевлюк, К.М. Чаплигін, В.С. Щербина та ін. Проблема чіткого визначення поняття "суб'єкт господарського права", безперечно, існує, й окреслюється вона саме теоретичною невизначеністю, а інколи суперечливістю в розумінні господарського права та його місця серед галузей права правової системи України взагалі.

Метою статті є теоретичний та правовий аналіз наукових підходів і законодавства України щодо визначення змісту поняття "суб'єкт господарського права".

Найбільшу й найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів становлять суб'єкти господарювання. На жаль, легальне визначення поняття суб'єкта господарського права відсутнє в Господарському кодексі України. Водночас господарське законодавство України оперує декількома поняттями, які тим або іншим чином пов'язані з категорією "суб'єкт господарського права". До таких понять, зокрема, належать: суб'єкт господарювання, учасник господарських відносин та суб'єкт господарської діяльності. Очевидно, що всі ці поняття не є синонімами і їх зміст необхідно розмежовувати. Статтею 55 Господарського кодек-

су України встановлено, що суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1, ст. 55]. Із цього визначення випливає, що такі категорії, як "учасник господарських відносин" та "суб'єкт господарської діяльності", повністю охоплені поняттям "суб'єкт господарювання". У свою чергу, за характером та цілями господарської діяльності суб'єктів господарювання прийнято поділяти на:

1) суб'єкти, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність. До них належать: індивідуальні підприємці; підприємства; інші господарські організації (банки, біржі, страхові компанії, інвестиційні фонди й компанії, промислово-фінансові групи, холдингові компанії); негосподарські організації, коли вони вступають у господарські відносини для виконання своїх цілей і завдань;

2) суб'єкти, які здійснюють управління господарською діяльністю. До них належать: державні органи господарського управління; державні та комунальні господарські об'єднання; галузеві міністерства й відомства; господарські відділи органів місцевого самоврядування.

Поряд з цим, законодавець виокремлює категорію суб'єктів господарського права, які мають назву "учасники відносин у сфері господарювання". Так, відповідно до ст. 2 ГК України, учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та

органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організа-

ційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

З урахуванням цього можна виділити таку послідовність розуміння учасників відносин у сфері господарювання (див. рис.).

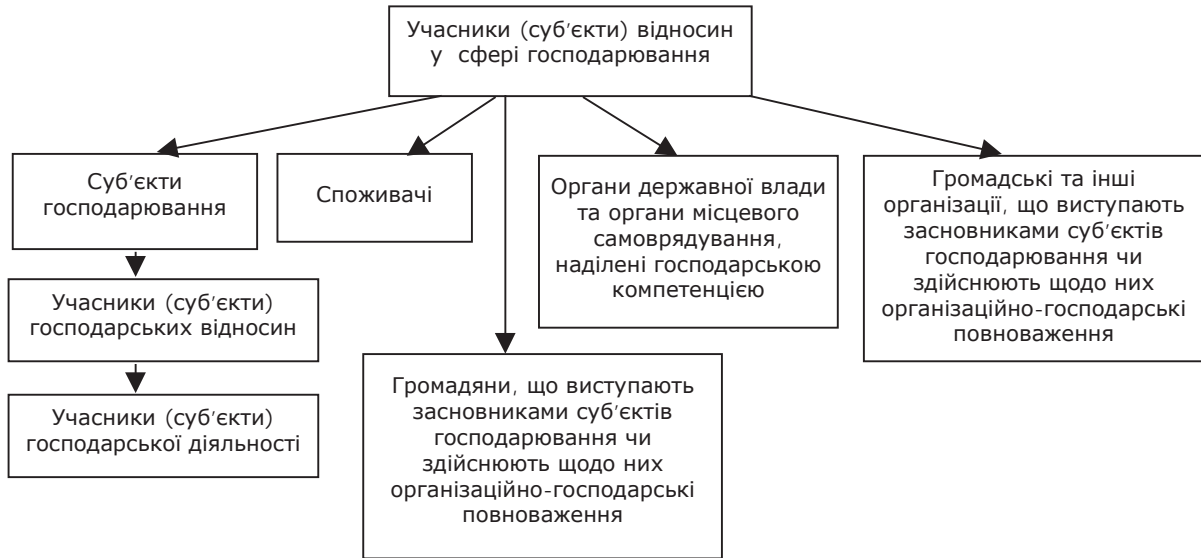

Рис. Послідовність розуміння відносин у сфері господарювання

Такий аналіз дає змогу стверджувати, що врегульовані господарським правом відносини існують не тільки між суб'єктами господарювання, які, на нашу думку, є основним суб'єктом у господарському праві, а й за участю інших осіб, не характерних для суб'єктного складу господарських правовідносин, при цьому господарське право активно впливає на поведінку останніх з метою забезпечення єдиного господарського порядку. Наявність у осіб, що не є суб'єктами господарювання, певної окремої частини прав та обов'язків господарсько-правового характеру, які виникають таким чином у межах господарсько-правового регулювання, дають усі підстави визначати їх як суб'єктів господарського права за умови дотримання встановлених законом критеріїв та умов. Думки вчених, які досліджують теоретичну матерію господарського права, також відрізняються в підходах до розуміння поняття "суб'єкт господарського права". Так, І.В. Булгакова зазначає, що суб'єктами господарювання є особи або об'єднання осіб, які здійснюють господарську діяльність, мають необхідне для цього майно, закріплене за ними на відповідній правовій підставі, та володіють господарською правосуб'єктністю [2, с. 30]. Очевидно, що таке визначення не є повним і не включає повний спектр учасників відносин у сфері господарювання, які можуть входити до складу суб'єктів господарського права.

Більше того, з наведеного визначення І.В. Булгакової можна зробити висновок, що до складу суб'єктів господарського права входять і всі без винятку фізичні особи, що не відповідає предметним характеристикам господарського права та визначеним стат-

тею 2 Господарського кодексу України умовам. Професор В.С. Щербина вказує на те, що суб'єкти господарського права – це учасники відносин у сфері господарювання, які організують і здійснюють господарську діяльність, реалізуючи при цьому свою господарську компетенцію, або споживають результати такої діяльності [3, с. 85]. Таке визначення, на нашу думку, є найбільш вдалим, але також є недостатньо точним, оскільки не всі суб'єкти господарського права можуть здійснювати господарську діяльність і одночасно організовувати її, а можуть просто виступати засновниками суб'єктів господарювання чи здійснювати щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Висновки. По-перше, в українській доктрині та українському законодавстві не існує поки що єдиних підходів до визначення поняття суб'єкта господарського права.

По-друге, у законодавстві України присутня велика кількість термінології, яка має стосунок до суб'єктного складу господарських правовідносин (суб'єкт господарювання, учасник господарських відносин, учасник відносин у сфері господарювання), однак унаслідок її невизначеності та багатоманітності створюються додаткові перешкоди у виробленні єдиного підходу до розуміння змісту поняття "суб'єкт господарського права".

По-третє, на нашу думку, можна навести таке визначення поняття: суб'єкти господарського права – це учасники відносин у сфері господарювання, тобто суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а та-

кож громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності, які організують та/або здійснюють господарську діяльність, реалізуючи при цьому свою господарську компетенцію, або споживають результати такої діяльності та наділені господарською правосуб'єктністю відповідно до закону.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Господарське право України : навч. посіб. / за ред. І.В. Булгакова, О.С. Захарова, О.І. Онуфрієнко. – К. : Прецедент, 2006. – 346 с.
3. Актуальні проблеми Господарського права : навч. посіб. / за ред. В.С. Щербини. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 528 с.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2014.

Апаров А.М., Малько Ж.С. Теоретико-правовые проблемы определения понятия "субъект хозяйственного права"

Статья посвящена теоретическому и правовому анализу научных подходов и законодательства Украины относительно определения содержания понятия "субъект хозяйственного права".

Ключевые слова: субъект хозяйственного права, субъект ведения хозяйства, участник хозяйственных отношений, субъект хозяйственной деятельности.

Aparov A., Malko Z. Theoretical and Legal Problems of Determination of Concept Economic Legal Subject

The article is devoted the theoretical and legal analysis of scientific approaches and legislation of Ukraine in relation to determination of maintenance of concept economic legal subject. Question of determination of maintenance of concept an economic legal subject is ponderable enough in science of economic right, and absence of the unique going near his faithful understanding creates problems in theoretical perception and practical application of this concept, that stipulates actuality of select theme of research. Such scientists devoted in different time the labours research of this range of problems.

Problem of clear determination of concept an economic legal subject exists indisputably, and she is outlined exactly by a theoretical vagueness, and sometimes and by contradiction in understanding of economic right and his place among the fields of law of the legal system of Ukraine in general.

The aim of this research is a theoretical and legal analysis of scientific approaches and legislation of Ukraine in relation to determination of maintenance of concept economic legal subject.

Key words: economic legal subject, subject of menage, participant of economic relations, subject of economic activity.